

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

תוכן

- א. דשדא ליפתא בי פילי דארעא דגנר לא הוי חזקה מאי טעמא בעידנא דשדא לא הוי שבחא השתא דקא שבח ממילא קא שבח.....2
- ב. האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דדיקלא קני אדעתא דחיותא לא קני ... שקל מהאי גיסא ומהאי גיסא אדעתא דדיקלא כולא מחד גיסא אדעתא דחיותא.....2
- ג. האי מאן דזכי זכיא אדעתא דארעא קני אדעתא דציבי לא קני ...שקל רברבי וזוטרי אדעתא דארעא שקל רברבי ושבק זוטרי אדעתא דציבי.....3
- ד. האי מאן דאתקיל תיקלא אדעתא דארעא קני אדעתא דבי דרי לא קני ... שקל מוליא ושדא בנצא אדעתא דארעא מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתא דבי דרי.....3
- ה. האי מאן דפתח מיא בארעא אדעתא דארעא קני אדעתא דכוורי לא קני ... פתח תרי בבי חד מעייל וחד מפיק אדעתא דכוורי חד בבא אדעתא דארעא.....4
- ו. ההיא איתתא דאכלה דיקלא בתפשיחא תליסר שנין אתא ההוא רפיק תותיה פורתא ... אוקמיה בידיה אתאי קא צווחא קמיה אמר לה מאי אעביד לך דלא אחזיקת כדמחזקי אינשי.....4
- ז. הצר צורה בנכסי הגר קנה.....5
- ח. שדה המסויימת במצריה ... כיון שהכיש בה מכוש אחד קנה כולה.....5
- ט. ושאינה מסויימת במצריה ... כדאזיל תיירא דשורי והדר.....6
- י. נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן מ"ט עובד כוכבים מבי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה.....6
- יא. דינא דמלכותא דינא.....10
- סוגי הממשלות והחוקים.....10
- חוקים שנוגדים דיני תורה.....13
- ברשות נבחרת ובתי משפט.....14
- בתקנות וגזירות.....15
- בארץ ישראל ומלכי ישראל.....15
- יב. ומלכא אמר לא ליקני ארעא אלא באיגרתא.....16

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

דף נד.

**א. דשדא ל'פתא בי פילי דארעא דגר לא הוי חזקה מאי
טעמא בעידנא דשדא לא הוי שבחא השתא דקא שבח
ממילא קא שבח**

מצא שדה¹ חרושה וזרעה ולא כיסה אחר הזריעה, אף על פי שצמחה ואכלה לא הוי חזקה, שבעת שהשליך הזרע לא השביח כלום, ובעת שצמח והשביח², שבח הבא מאליו הוא.

**ב. האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דדיקלא קני אדעתא
דחיותא לא קני ... שקל מהאי גיסא ומהאי גיסא אדעתא
דדיקלא נולא מחד גיסא אדעתא דחיותא**

המפצל זמורות³ הגפן או שאר אילנות, אם לתקן האילן קנה, ואם דעתו לעצים לא קנה, כיצד, היה כורת מכאן ומכאן, חזקתו שנתכוין לעבודת האילן. היה כורת מרוח אחת, אינו מתכוין אלא לעצים. ואפילו אמר⁴ שכיון לעצים, לא קנה, שצריך שיהיו מעשיו מוכיחין. ויש אומרים⁵ שבלוקח קנה בכל אופן.

¹ שו"ע ונו"כ ערה כב ורמ"א יב

² וגם ע"י אכילת פירותיו אינו קונהו. סמ"ע יב

³ שו"ע ונו"כ יז יח יט

⁴ רמ"א שם יח ומסתבר שה"ה הכא

⁵ בסור כתב בשם הרמ"ה שגם בלוקח דינא הכי, אבל בשם רב האי כתב דלוקח קנה בכל ענין, דלעולם איכא הוכחה דאדעתא למיקני עבד, דאי בפניו כ"ז שעסקים באותו ענין, ודאי אדעתא למקני עבד, ואי שלא בפניו ואמר לו לך חזק וקני, מסתמא שליחותיה דמקנה עבד ואדעתא למקני עבד, ע"כ. וכתב ב"י שרבינו ירוחם הסכים לדעת רבינו האי, ובשו"ע לא הזכיר כלל מחלוקת זו, וגם הרמ"א לא הגיה, ולכאורה נראה שהב"י הסכים ג"כ לדעת רב האי, אף על פי שבשו"ע הזכיר דאירי בנכסי הגר, ומשמע שאין להוכיח ממה שמזכיר בשו"ע נכסי הגר דבא לאפוקי לוקח ומקבל, וצ"ע.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

**ג. האי מאן דזכי זיכיא אדעתא דארעא קני אדעתא דציבי
לא קני ... שקל רברבי וזוטרי אדעתא דארעא שקל
רברבי ושבק זוטרי אדעתא דציבי**

המלקט עצים ואבנים מן השדה⁶, אם לתקן הארץ קנה, ואם דעתו לעצים לא קנה, כיצד, לקט הגס והדק, הרי זה בחזקת שנתכוין לתקן הארץ. לקט הגס ולא הדק, הרי זה בחזקת שנתכוון לעצים. ואפילו אמר⁷ שכיון לתקנה, לא קנה, שצריך שיהיו מעשיו מוכיחין. ויש אומרים⁸ שבלוקה קנה בכל אופן.

**ד. האי מאן דאתקיל תיקלא אדעתא דארעא קני אדעתא דבי
דרי לא קני ... שקל מוליא ושדא בנצא אדעתא דארעא
מוליא במוליא ונצא בנצא אדעתא דבי דרי**

המשוה פני הארץ⁹, אם דעתו לתקן הארץ קנה, ואם דעתו להשוות מקום להעמיד גורן לא קנה כיצד, היה לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו למקום הנמוך, הרי זה מתקן הארץ. ואם אינו מקפיד על זה, אלא משליך העפר והצורות בכל מקום בלא הקפדה, הרי זה בחזקה שאינו מתכוין אלא להשוות מקום לדוש בו. ואפילו אמר¹⁰ שכיון לתקנה, לא קנה, שצריך שיהיו מעשיו מוכיחין. ויש אומרים¹¹ שבלוקה קנה בכל אופן.

⁶ שו"ע ונו"כ שם יח

⁷ רמ"א שם

⁸ בנ"ל.

⁹ שו"ע ונו"כ שם יט

¹⁰ רמ"א שם יח ומסתברא שה"ה הכא

¹¹ בנ"ל.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

**ה. האי מאן דפתח מיא בארעא אדעתא דארעא קני אדעתא
דכוורי לא קני ... פתח תרי בני חד מעייל וחד מפיק
אדעתא דכוורי חד בבא אדעתא דארעא**

הפותר¹² מים לתוך הארץ, אם לתקן הארץ, קנה. ואם לצוד דגים, לא קנה. כיצד, עשה מקום שיכנסו בו המים בלבד, ה"ז מתכוין לתקן הארץ. עשה שני פתחים, אחד להכניס ואחד להוציא, הרי זה מתכוין לצוד דגים. ואפילו אמר¹³ שכיון לתקנה, לא קנה, שצריך שיהיו מעשיו מוכיחין. ויש אומרים¹⁴ שבלוקח קנה בכל אופן.

וכבר התבאר לעיל דף נג: שאם היתה שדה צריכה¹⁵ למים להשקותה, ונטל צרור כלומר אבן או רגבי עפר שחסמו את המים מלהכנס, כדי שיכנסו לה מים¹⁶, או נתן צרור לחסום כדי שלא יצאו המים, כיון שהועיל לשדה ה"ז חזקה. אבל הפותר שיכנסו מים ויצוד שם דגים לא קנה¹⁷.

**ו. התיא איתתא דאכלה דיקלא בתפשיחא תליסר שנין אתא
התוא רפיק תותיה פורתא ... אוקמיה בידיה אתאי קא
צווחא קמיה אמר לה מאי אעביד לך דלא אחזיקת
כדמחזקי אינשי**

¹² שו"ע ונו"כ שם כ

¹³ רמ"א שם יח ומסתברא שה"ה הכא

¹⁴ כנ"ל.

¹⁵ שו"ע ונו"כ קצב ו

¹⁶ עי' בסף הקדשים בדין חזקה בריחיים, ודן שם בכח כחו אם השיב כמעשה חזקה, ובערך ש"י כתב דבעינן שיבאו המים מיד עם נטילת הצרור, אבל אם היו רחוקים קצת לא קנה, וכ"כ בסימן רעג, אלא שתמה שם שמדברי הנה"מ בסימן קפח משמע דמשיכה וחזקה ע"י גרמא השיב קנין, והסביר דלא איכפת לן אם החזקה בא ע"י גורם אלא צריך שיהא ניכר במעשיו שבא להשביח, עיין שם

¹⁷ שו"ע ונו"כ ערה סעיף כ גבי נכסי הגר, ומסתבר דה"ה במו"מ.

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

הלוקח קרקע¹⁸ מחבירו והחזיק בה באכילת פירותיה קנה¹⁹, אבל בנכסי הפקר או נכסי הגר אפילו אכל פירות האילן כמה שנים לא קנה גוף האילן ולא גוף הקרקע עד שיעשה מעשה בגוף הארץ או יעבוד עבודה באילן, ומעשה באשה אחת²⁰ שאכלה פירות דקל שלש עשרה שנה ובא אחד והחזיק באילן בעבודה שעבר בגוף האילן ובא מעשה לפני חכמים ואמרו זה האחרון קנה.

ז. הצר צורה בנכסי הגר קנה

כבר התבאר לעיל דף נג: שהמוצא פלטרין²¹ בנוי בנכסי הפקר, וסייד בהם דבר חשוב או צייר בהם, כגון אמה על אמה כנגד הפתח או צורה שלמה, קנה²², ובלוקח ומקבל מתנה לא קנה.

ח. שדה המסויימת במצריה ... כיון שהכיש בה מכוש אחד

קנה כולה

המחזיק בשדה²³ של נכסי הגר וכ"ש במכר ומתנה, והיתה שדה זו מסוימת במצריה, כיון שהחזיק במקום אחד קנה כל מה שבתוך המיצר.

¹⁸ שו"ע ונו"כ ערה יב

¹⁹ כמו שהתבאר בסימן קצב שמען שקנה השדה בשטר ובחזקה והאכילה דפירות אינו טוען אלא לראיה על הקניה, סמ"ע שם יח

²⁰ רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק ב הלכה ב

²¹ שו"ע ונו"כ שם יג יד

²² עי' ערך ש"י שהאריך בביאור השיעור של אמה על אמה, ובגמרא משמע שאף בגינה מועיל צורה, אבל בשדה מסתבר שאינו מועיל.

²³ שו"ע ונו"כ שם ג וברמ"א שם סוף סעיף ז, ואפילו לא החזיק אלא שהכיש בה מכוש אחד, וה"ה כל תיקון שעשה בשדה המסוימת במצריה, והיינו שיש לה מיצר (והוא דבר המקובל להפסיק בין שדה לשדה, כגון שביל או גדר, ובשו"ע שם סעיף ד כתב שגם הצב (והוא עשב שרגילים לתחום בו) מפסיק בנכסי הגר. ואף על פי שמדברי השו"ע משמע דהיינו לגרועותא, שאינו קונה מה שמחוץ להצב, מדברי הגמרא והפוסקים נראה דהצב דינו כמיצר לכל דבר) מסביב וניכר שהיא שדה אחת, אפילו היא גדולה כמה קנה כולה, ובה אין חולק (ועי' בלח"מ). וכתב הדרישה שאפילו לא אמר שרוצה לקנות כולה, קנה כולה, אבל בבאר הגולה כתב דוקא כשנתכוין לקנות כולה, ומה שצ"י לסעיף כד נראה כונתו דבעינן כונה לקנות, אבל לא מפורש כונה לקנות כולה, וגם מ"ש שכ"כ הטור, לא מצאתי בטור שכתב כן גבי שדה המסוימת במצריה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסנת בבא בתרא

דף נד:

ט. ושאינה מסויימת במצריה ... כדאזיל תיירא דשורי והדר

היו שדות²⁴ סמוכות זו לזו והחזיק באחת מהן²⁵, אפילו במכוש אחד, ונתכוין לקנות כולן, יש אומרים שכל שאין הפסק ביניהם ע"י מיצר קנה כולם, ואם מיצר מפסיק ביניהם לא קנה רק באותה שהחזיק.

לא נתכוין לקנות את כולם, וכן בשדה גדולה שאין לה מצרים, והחזיק במקום אחד, ולא נתכוין בפירוש לקנות את כולה, לא קנה אלא כשיעור סמוך למקום המכוש, כדי שילך צמד הבקר בשעת חרישה ויחזור²⁶, אם ניכש בכמה מקומות קנה בכל מכוש כשיעור זה, ויש מפרשים שקונה שיעור שורה לארכה ולרחבה²⁷.

י. נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר כל המחזיק בהן זכה בהן מ"ט עובד כוכבים מני מטו זוזי לידיה אסתלק ליה

²⁴ שו"ע ונו"כ שם ד ה

²⁵ המ"מ מחלק בין החזיק במכוש אחד לבין החזיק בשאר חזקות, אבל המחבר והרמ"א לא הביאו דעתו, ובמקום שמועיל, מועיל אפילו במכוש אחד, ובמקום שאינו מועיל אפילו בשאר חזקות אינו מועיל, ומ"מ נראה שאם החזיק באופן המועיל לכל השדה (לכאורה נעל גדר ופרץ לא שייך כאן, שאם יש שם גדר מסתבר דחשיב כמיצר), כגון שפתת או סכר המים באופן המועיל לכל השדה, מסתבר דלכו"ע קנה כל מה שהשביח במעשה החזקה, ואפשר שאפילו מיצר אינו מפסיק לענין זה, דחשיב כאילו החזיק בכל אחת ואחת.

²⁶ שו"ע ונו"כ שם ג

²⁷ רמ"א שם ז כפירוש הטור, והיינו כשניכש בקצה גבול השדה, ואם ניכש בגבול השדה באמצעו קנה מלא מענה לימינו ומלא מענה לשמאלו וגם מלא מענה לפניו מרובע, ואם ניכש באמצע השדה קנה סביבו מאתיים על מאתיים, ועי' סמ"ע ס"ק יב.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ישראל²⁸ אינו קונה קרקע מעכו"ם אלא בשטר²⁹ עם כסף³⁰, ומ"מ אם נתן דמי הקרקע לעכו"ם, הרי נסתלק העכו"ם מהקרקע ונעשה כהפקר³¹, ואם קדם ישראל³² אחר והחזיק בה זכה בה³³, וחזקה זו דינה כמחזיק בנכסי הפקר ונכסי גר³⁴.

²⁸ שו"ע ונו"כ קצד סעיף א

²⁹ ועי' סמ"ע שמפרש בדעת הרמב"ם דישראל מעכו"ם קונה בחזקה, ומ"ש ישראל הבא מחמת עכו"ם איירי לענין חזקה נגד ערעור, עיין שם, והמ"ז מסיק בדעת הב"י, וגם הנה"מ סק"א הסכים לדיעה זו עיין שם, ועי' משפט שלום, והביא שם מחלוקת הראשונים במקום שאין כותבין רק שטר ראייה אם קונה ישראל מעכו"ם בכסף לבר.

³⁰ ובש"מ כתב בשם יש מי שאומר שגם אם כתב העכו"ם שטר לאחר שקיבל הכסף מהני, ודחה דכיון דאמרינן דעכו"ם משקיבל מעות מסתלק ליה, שוב הו"ל כנכרי ושדה מופקרת היא, וכן כתב הטור בשם הרא"ש, והוסיף שאפילו דר בה הלוקח כמה שנים לא לשם קניה כי היה סבור שיספיק לו שטרו ובא אחר והחזיק בה קנה, ור"ל דעצם מה שדר ומחזיק בקרקע, כל שאינו מתכוין לזכות אינו קונה, ובשו"ע סימן קצד סעיף ג הביא דעת הטור בשם יש מי שאומר. והרמב"ם (פ"א מה' זכיה הלכה יד) כתב שאין דעתו סומכת אלא על השטר, וכתב הלח"מ שם דלהרמב"ם אפילו באתרא דלא כתבי שטרא אינו קונה אלא בשטר, דבאתרא דכתבי פשיטא, הרי גם ישראל מישראל אינו קונה בכסף, אבל הב"י כסימן קצב כתב לדעת הרשב"ם דדוקא במקום שכותבין שטר, אבל במקום שאין כותבין אף ישראל מעכו"ם קונה בכסף, ועי' ט"ז, ובמשל"מ שם כתב דמ"ש הרמב"ם שאין דעתו סומכת אלא על השטר קאי אישראל, דאילו קאי מעכו"ם אמאי קאמר נכסי עכו"ם כהפקר והמוכר בכסף מסתלק כמבואר להלן, והרי לא סמכא דעתיה אלא בשטר, אבל אי קאי אישראל אתי שפיר דלא סמכא דעתיה עד שהעכו"ם יכתוב לו שטר, וסיים דכיון שהישראל לא קנה, גם העכו"ם יכול לחזור בו, וכמו שמצינו שבמקום שכותבין שטר אינו קונה בכסף משום שהלוקח לא סמכא דעתיה ושניהם יכולים לחזור, ובשם הב"י כתב המשל"מ שמפרש הך שאין דעתו סומכת דקאי מעכו"ם.

³¹ ויש לעיין הפקר זה מה טיבו, וכי נאמר שבכל קנין כסף שאינו מועיל מסתלק המוכר ונעשה הפקר, והיה אפשר לומר דדוקא בכה"ג שמעיקר הדין כסף קונה בעכו"ם, אלא שסתם עכו"ם אנס הוא ואין הישראל סומך דעתו עד שיכתוב לו שטר, ונמצא שלגבי העכו"ם מכירה גמורה היא ויצא מרשותו, אלא שלגבי הלוקח אין כאן קנין גמור, וכיון שמרשות עכו"ם יצא ולרשות לוקח לא באה נעשה הפקר, וה"ז דומה למ"ש גבי המזכה מתנה ע"י אחר ואמר המקבל אי אפשרי בה שנעשה הפקר, אלא שלפ"י לדעת הש"ך בסק"ד שגם במטלטלין בקנין כסף אמרינן כן, והרי התם לדיעה זו אין קנין כסף בעכו"ם, ואיך יוצא מרשותו, ומ"מ נראה פשוט שבישראל מישראל לא מצינו שיעשה הפקר כשנעשה בקנין שאינו מועיל, שאם אין הקנין מועיל להכניסו לרשות לוקח, אינו יוצא מרשות מוכר, ואפשר דעכו"ם אינו מתכוין להקנות ואינו מתכוין אלא במה שנוגע לו, ולכן יוצא מרשותו אף על פי שלא בא לרשות זוכה, משא"כ ישראל המקנה דעתו להקנות, וכל שלא נגמרה הקנאתו, לא נגמר קנינו לצאת מרשותו. פתחי חושן חלק ה פרק יב הערה יט

³² כתב במנח"פ שעפ"י דברי הנה"מ היה נראה לפרש דלא נעשה הפקר אלא במקום שאין דרך לכתוב שטר, אבל במקום שכותבין שטר, הרי גם המוכר יכול לחזור ולא נסתלק לנמרי מהקרקע, ולא הוי הפקר, וסיים שמסתימת הפוסקים לא משמע לחלק בכך

³³ וכמו שסיים בשו"ע הטעם שהעכו"ם מעת שלקח הדמים סילק רשותו, וישראל לא קנה עד שיגיע שטר לידו, ונמצא נכסים אלו כנכסי מדבר שכל המחזיק בהם זכה.

³⁴ שו"ע שם ובסימן ערה סעיף יב, והיינו שיש סוגי חזקה שבקונה מחבירו מיקרי חזקה, ובנכסי הגר לא מיקרי חזקה, כגון אכילת פירות וכיוצא בזה, וקאמר דחזקה לענין זה צריכה להיות חזקה גמורה המועילה גם בנכסי הגר, ומה שיש לפעמים שבנכסי הגר קונה ובמו"מ אינו קונה, יש לעיין אם גם בזה הדין כן.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

יש אומרים³⁵ שאפילו החזיק הלוקח לאחר שנתן כבר את הדמים, אינו יוצא מדין הפקר, אבל אם החזיק קודם נתינת דמים קנה³⁶, ואם החזיק הראשון בתורת זכיה מהפקר לכו"ע קנה³⁷.

³⁵ רמ"א קצד ב, והוא מדברי הטור בשם הרשב"א והסביר דמ"ש חזקה מכסף, דכסף בעכו"ם ודאי קונה, ואפ"ה אמרינן שאינו קונה כאן משום דלא סמכא דעתיה עד דמטא שמריה לידיה, משום דסתם עכו"ם אנם הוא, א"כ ה"ה בחזקה, וכ"כ המ"מ בשם הרשב"א, וכן הוא בש"מ בסוגיא, וביאר הסמ"ע בשם המ"מ דלגבי שני מהני חזקה כיון שלא נתן מעות, והוסיף דכיון שלא נתן מעות לא יפסיד אף אם יקחנו העכו"ם ממנו, ומה מזיק לו לסמוך דעתו לקנותו. ובנה"מ תמה על מ"ש הסמ"ע לגבי שני דמה מזיק לו לסמוך דעתו וכו', א"כ גם לגבי הראשון שנתן מעות נימא מה מזיק לו לסמוך דעתו וביאר הנה"מ דע"כ מיירי שהלוקח לא נתכוין בחזקה זו לזכות מהפקר (דא"כ ודאי קנה, כמ"ש הסמ"ע להלן), אלא נתכוין לזכות ע"ד קנין של מכירה, וכיון שכבר נתן כסף אינו מתכוין לגמרי לקנות בחזקה זו, דממ"נ אם העכו"ם אינו אלם כבר נתרצה לקנות בכסף לבר, והוי כעודר בנכסי הגר וכסבור שהן שלו דלא קנה, ואם העכו"ם אלם אף חזקה לא תועיל לו, משא"כ אחר שלא נתן כסף מתכוין לקנות בחזקה זו.

³⁶ רמ"א מדברי המרדכי וצ"ע דא"כ נמצא שיש קנין חזקה, ואילו מדברי הפוסקים משמע שאינו קונה רק בכסף ושטר, וכאן לא שייך תירוץ הבי"ה דהוי כהפקר, שהרי קודם נתינת דמים איירי, והדרישה כתב דהמרדכי איירי כשהחזיק ומיד נתן המעות, דגלי דעתיה שחזקה זו תועיל לו לקנות הקרקע לאחר שתצא מיד העכו"ם, אבל החזיק סתם ואח"כ נתן מעות, לכו"ע לא קנה, א"נ ס"ל דאד"נ דקונה ומקנה בחזקה היכא דסמכא דעתיה, וכתב שזה דוחק, דא"כ בכסף בלבד סגי ליה, וגם הרמ"א היה לו לפרש בן דברי המרדכי, עיין שם, וגם בנה"מ כתב שלכן קונה בחזקה קודם נתינת מעות, דודאי מתכוין לקנות בחזקה זו, ואינו חושש לאלמותו של עכו"ם, שהרי לא נתן דמים, ובביאור הגר"א כתב דאד"נ דלשיטה זו קונה בחזקה, ומה שאמרו שאינו קונה אלא בשטר, היינו במקום דלא סמכא דעתיה, וכיון שעדיין לא נתן מעות סמכא דעתיה והוי כמו אחר, עיין שם.
³⁷ טור בשם הרא"ש, וכתב הסמ"ע דבזה לכו"ע קנה, דלא גרע מאחר, ונראה שכן דעת כל הפוסקים, והבי" כתב דאינו מוכח שהרא"ש נתכוין לתורת זכיה מהפקר.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

יש אומרים³⁸ שזה שהחזיק בקרקע, צריך ליתן דמים לראשון, ומ"מ אין אחריותו אלא על העכו"ם³⁹, ויש אומרים שהמחזיק נקרא רשע מדין עני המהפך בחררה⁴⁰.

³⁸ שו"ע ונו"כ קצד ב, וכן דעת רב האי ור"ה ורמב"ם, ורב האי כתב הטעם דאע"פ שלא קנה הראשון גוף השדה, מ"מ חלה עליו זכות הלוקח בתורת משכנתא בשעת מתן מעות, ובמ"מ כתב בשם הרמב"ן הטעם משום דבוזוי דהאי מסלק לעכו"ם ומשתרשי ליה לשני הני זווי, וביאר בנה"מ טעמו של רב האי דכיון שלא קנה הלוקח הרי הדמים כחוב על העכו"ם, שהרי לא סמכא דעתו על העכו"ם שמא יחזור בו, ואילו היה חוזר היה צריך להחזיר לו מעותיו, ונמצא שנתן מעותיו על תנאי שאם לא תגיע שדה לידו יהיו המעות חוב עליו, ולכן אף שהפקיר העכו"ם השדה הרי קי"ל בסימן רמה סעיף י שבע"ח גובה מן הפקיר ועפ"י כתב הנה"מ שצריך הזוכה לשלם לו כל מה שנתן לעכו"ם ולא סני שיתן לו דמי שוויו, דיכול לומר לדידי שוה לי (עי' ש"ך סימן קט סק"א וסימן קטו סק"ב), משא"כ למעם המ"מ דחייב השני הוא משום דמשתרשי ליה ע"י מעותיו של ראשון, אינו חייב לשלם יותר מדמי שוויו, שמדין משתרשי אינו חייב יותר ממה שנהנה, עיין שם, עוד כתב הנה"מ עפ"י מ"ש הש"ך להלן סק"ד לפרש דברי הרמ"א שם סוף סעיף ג שגם במטלטלין שקנה בכסף נעשה הפקר, א"כ לסברת רב האי שמתורת גביית בע"ח הוא, אינו יכול לנכות מן הזוכה, דהא הפקר כמשעבדי הוא, והרי אין בע"ח גובה ממטלטלי משועבדים, ואף על פי שהמ"ז בסימן רמה כתב דה"ה במלוה ע"פ, ולפ"י אף במטלטלין הדין כן, הרי השיגו המגיה (אינו בדפוס שלפנינו), אמנם למעם המ"מ דמדין משתרשי הוא, צריך ליתן עכ"פ דמי שוויו אף במטלטלין, ועי' עוד להלן. והטור כתב בשם הרשב"ם והרא"ש שאין השני חייב לתת ללוקח כלום, שהרי מהפקר.

³⁹ שו"ע שם, והיינו שאם יקח העכו"ם את השדה ממנו לא יוכל לחזור על ישראל הלוקח ראשון, אף על פי שנתן לו דמים, ובנ"י כתב בשם הראב"ד והרשב"א (בהא דישאל הזוכה קונה בחוקה, כמ"ש לעיל) דהשני שמחזיק בלא זווי דעתיה למיקני בהא חוקה, מימר אמר אי אנים לה העכו"ם מינאי לא מפסידנא מידי ניהדר ליה זווי, ע"כ (ומכאן למד הנ"י דגם הראב"ד והרשב"א סברי כרב האי שצריך המחזיק להחזיר הדמים ללוקח). ובדרכי משה כתב שמדברי הנ"י משמע שאם אנס העכו"ם הקרקע מיד זה המחזיק, צריך הראשון להחזיר לו מעותיו שנתן לו, ושכן משמע מדברי המ"מ שהרי כתב שהאחריות על העכו"ם ולא על הלוקח הראשון, וסיים שיש חולקין, ובסמ"ע סק"י כתב בשם הב"י והר"מ בהא דאחריותו על העכו"ם שאם בא העכו"ם והוציא מיד המחזיק א"צ הראשון להחזיר לו מעותיו, ובנה"מ סק"ו כתב דמלשון המחבר משמע דלשון אחריות היינו אם טרפו נגזל או בע"ח מוקדם (של העכו"ם) הוא חוזר על המוכר ואין הלוקח צריך להחזיר לו הדמים, והקשה על כך וכתב הנה"מ דמ"ש המחבר ואחריותו על המוכר, לא איירי לענין אחריות נגזל או בע"ח, אלא לענין עכו"ם עצמו כשאינו רוצה לתת הקרקע ולא הדמים, שאין המחזיק יכול לתבוע מן הלוקח להחזיר לו המעות שנתן לו, וגם מסברא הדין כן, שהרי נתן לו המעות לשם סילוק שעבוד, ואם בא העכו"ם ונגזל אותו מה לו מן הלוקח, יתבע את העכו"ם בדינא ודייני, ובדברי הד"מ כתב שיש מ"ו וצ"ל משמע מדברי הנ"י שאם אנס וכו' אין צריך להחזיר, ומפרש גם בדברי הנ"י מ"ש דאי אנים ליה ניהדר ליה דקאי על המוכר העכו"ם, עיין שם, וצ"ע.

⁴⁰ רמ"א שם, והוא מדברי הטור בשם הרשב"ם, שהרי הראשון היפך על שדה זו לקנותה והמחזיק קדם והוציאה ממנו, ובשם הרא"ש כתב דאפילו רשע לא מיקרי, דלא חשיב עני המהפך אלא במכר ושכירות, אבל במציאה והפקר שאינו מצוי במקום אחר לא, כמ"ש בסימן רלז סעיף א, וכתב הב"י דהרא"ש לטעמיה דס"ל שאין המחזיק צריך ליתן דמים לראשון, ולכן חשיב ליה כמציאה והפקר, אבל לדעת הפוסקים שצריך ליתן דמים הרי אינו כמציאה, ונראה דאע"פ שהדמים אינו אלא מדין משתרשי, מ"מ דמים הוא נותן, ובפרישה כתב דלא דמי לסתם מציאה, שהרי זה גמר הקנין עם העכו"ם ונתן מעות ולא חסר אלא שטר, וכשבא זה והוציא ממנו מיקרי רשע, ואף על פי שאינו צריך ליתן לו דמים, ונראה כונתו דבשאר מציאה אינו מפסיד לאחר, ואילו במציאה זו הרי מפסיד ללוקח ראשון, וכתב דהיינו טעמא דרשב"ם דאע"ג דס"ל כהרא"ש שא"צ ליתן דמים

תרומות והנצחות | בנק הדואר | ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

אם אין המחזיק רוצה ליתן דמים ללוקח ראשון, יש אומרים⁴¹ שמותר ללוקח לתבוע את העכו"ם, אף על פי שמתוך כך יבא העכו"ם ויוציא הקרקע מיד המחזיק, אבל אם רוצה השני ליתן לו המעות לכו"ע אסור לו לתבוע מן העכו"ם, אם ע"י כך יוציא העכו"ם הקרקע מיד המחזיק⁴².

יא. דינא דמלכותא דינא

כבר התבאר במסכת גיטין דף י: וב"ק דף קיג: שהלכה⁴³ היא "דינא דמלכותא דינא"⁴⁴ כלומר חוקי המלכות בענייני ממונות הינם ברי תוקף בדיני ישראל.

עיקר דין זה של דינא דמלכותא דינא יש שכתבו שאינו מן התורה אלא מדבריהם⁴⁵ ורוב האחרונים חולקים וסוברים שהוא מן התורה⁴⁶.

סוגי הממשלות והחוקים

ואפ"ה ס"ל דמיקרי רשע, והב"ח כתב בטעמו של הרשב"ם דס"ל כרש"י בקידושין דאף במציאה והפקר יש דין עני המהפך בחררה.

⁴¹ הטור בשם הרשב"ם כתב אם יוכל הראשון לדון עם העכו"ם ולהוציא מעותיו יעשה, ואם לאו יפסיד, ותמה הרא"ש האידך יכול להוציא מעותיו מן העכו"ם שבדיניהם וגם בדיננו נגמר המקח, ושוב אינו חייב להעמיד לו מקחו בידו, אם בדיני ישראל זכה המחזיק וזה בא לעשות תחבולה עם העכו"ם שיבא באלמות ובכוח לכופ המחזיק להחזיר הקרקע, יראה שעבירה היא בידו ודין גזלן יש לו, כיון שזכה בו מדין תורה, ע"כ. והתוס' שם כתבו דשרי לישראל לתבוע מן העכו"ם מעותיו, אף על פי שמתוך כך יחזור העכו"ם ויגזול את המחזיק, דבדין קא תבע ליה, דלא נתן לו מעות אלא ע"מ שתבא הקרקע לידו, ואם המחזיק יכול לישמט מן העכו"ם, ישמט, אף על פי שהלוקח מפסיד, אך אם המחזיק רוצה לפרוע לו מעותיו, ובא הראשון להפקיע הקרקע מידו ע"י עכו"ם, נראה דהו"ל מסור ממש, ע"כ, הרי שהתוס' חולקים על הרא"ש וסוברים דאע"פ שמדינא זכה המחזיק מ"מ יש ללוקח תביעה על העכו"ם המוכר, שלא נתן לו מעות אלא ע"מ שתבא קרקע לידו, ולתמיהת הרא"ש אפשר דסו"ם העכו"ם גורם הוא שהקרקע נעשה הפקר במה שלא נתן לו שטר מיד עם קבלת המעות, והוי כעין גרמא, ואף על גב דגרמא פטור, מ"מ אין זה אסור לתבוע ממנו המעות. עכ"פ נראה שלדעת התוס' אם אין השני נותן הדמים, מותר לו לתבוע מן העכו"ם המעות, ולדעת הרא"ש אסור.

⁴² רמ"א שם ב, ונראה שלכו"ע הדין כן, אלא שאם יוציא העכו"ם הקרקע וימסרנה ללוקח ראשון, כתב רעק"א דהו"ל גזלן גמור ומשמע מלשון הרמ"א, וכן הוא בתוס', שאפילו עדיין לא נתן לו אלא שרוצה ליתן לו, שוב אסור לו לתבוע מן העכו"ם.

⁴³ ללא חולק עיין ריטב"א כאן

⁴⁴ שו"ע ונו"ב הו"מ קד ב, שס"ו, וברמ"א סי' ג סעי' ד, סח א, עד ז, קסב א, רז טו, רלו ט, רנ"ז, שנו ז.

⁴⁵ ב"ש סי' כח ס"ק ג. שו"ת חבצלת השרון הו"מ סימן ה

⁴⁶ אבני מלואים שם, שו"ת הת"ס יו"ד סי' שיד. ועי' שו"ת דבר אברהם שם שהאריך להוכיח מראשונים שהוא מן התורה, ועי' שו"ת בנין ציון ח"ב סי' טו.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

י"א שדינא דמלכותא אינו אלא בדברים הידועים בכל מלכותו, שהמלך וכל המלכים שהיו לפניו הנהיגו הדברים, והם כתובים בדברי הימים ובחוקי המלכים, אבל מה שהמלך עושה לפי שעה, או חוק חדש שהוא עושה לקנוס העם, חמסנותא דמלכא הוא.⁴⁷ וי"א שגם כשחקק דין חדש שלא היה כן בחוקי המלכים הראשונים כל שהשווה בו את כל בני המדינה, דינו דין⁴⁸.

אין דינא דמלכותא אלא במלך שמטבעו יוצא באותן הארצות, והסכימו עליו בני אותן הארצות, וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים, אבל אם אין מטבעו יוצא הרי הוא כגזלן בעל זרוע⁴⁹.

ובמקום שיש שלטון תקין שנבחר ע"י בני המדינה שייך בו דינא דמלכותא, משא"כ בשלטון שעלה שלא עפ"י סדרי שלטון תקין אין מקום לדינא דמלכותא דינא.

דינא דמלכותא הוא בדברים שהם מדיני המלכות⁵⁰, וראויים לו מצד המלכות, אבל דבר שאינו מדין המלוכה, אלא שהשופטים בערכאות דנים כמו שימצאו בספרי הדיינים שלהם או דינים שהאומות מחזיקות בהם בתורת ספריהם ונימוסי חכמיהם הקדומים אין בזה משום דינא דמלכותא, שאם כן כל דיני ישראל בטלים⁵¹.

אולם⁵² אם הוא לתועלת בני המדינה, כגון שערים ודרכי מסחר שבין אדם לחבירו, דעת רוב הפוסקים שיש בזה משום דינא דמלכותא, אף בין ישראל לחבירו. וכן מצינו בכמה וכמה הלכות, כגון בדיני שכירות וכיוצא בהם שדנו הפוסקים מצד דינא דמלכותא או מצד מנהג המדינה⁵³.

⁴⁷ חי' רמב"ן לב"ב נה א, והובא במ"מ גולה פ"ה הי"ג ובבעל התרומות שער מו חלק ח סי' ה ובמהרי"ק שורש סו; ריטב"א לנדרים פ"ג, וכעין זה בנמוקי"י שם; מאירי ב"ק קיג ב; שו"ת מהר"ם מרוטנבורג ד' ברלין עמ' 324 בשם ר' נחמיה ב"ר יצחק. ועיי' תשב"ץ ח"א סי' קנה

⁴⁸ מ"מ גולה פ"ה הי"ג לד' הרמב"ם ורבותינו ז"ל, שלא כד' הרמב"ן; טור חו"מ שס"ט בשם הרא"ש; יש"ש ב"ק פ"י סי' יח.

⁴⁹ רמב"ם גולה ואבדה פ"ה הי"ח; מוש"ע שס"ט ב.

⁵⁰ ב"י סו"ס כו בשם הרשב"א בתשובה.

⁵¹ תשו' הרשב"א שבב"י שם. ועיי' ד"מ סי' שס"ט אות ג.

⁵² פתחי חושן חלק ה פרק א הערה ד

⁵³ ובשו"ת רב פעלים ח"ב אהע"ז סימן מז כתב שכל מה שדנים בין ישראל לחבירו עפ"י דינא דמלכותא אינו אלא משום מנהג הסוחרים, עיין שם. ובכמה מקומות הזכרנו שלכאורה אין לדון מצד מנהג אלא בדבר השכיח. שיש לומר שע"ד כן עושים, ועיי' שו"ת דברי חיים ח"א חו"מ סימן יט שדן אם מותר לישראל לכוף לחבירו לקיים דינא דמלכותא, ועכ"פ מה שנוגע אליו נראה דפשיטא ליה שיכול

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

ומ"מ ברור שאסור לישראל להזדקק לערכאות לגבי ישראל חבירו⁵⁴, ואף השופט והעו"ד המסייע לכך בכלל האיסור משום לפני עור ומשום מסייע לגזלן.

י"א⁵⁵ שכל עיקרו של דינא דמלכותא דינא לא נאמר אלא בדברים התלויים בקרקעות⁵⁶. ושטרי מתנה שאמרו בהם דינא דמלכותא, בשטרי מתנות של קרקע הדברים אמורים. וי"א⁵⁷ שהוא הדין בשאר דברים דינא דמלכותא דינא, שכן בכל השטרות של ממונות אמרו בהם דינא דמלכותא.

י"א⁵⁸ שאין דינא דמלכותא אלא להפקיר ולהפקיע הנכסים מבעליהם, אבל לא להקנות בלי קנין, וכענין שאמרו שהפקר ב"ד הפקר, ומי שיורד בהם במצות המלך צריך לקנות בחזקה, אבל כל זמן שלא החזיק בהם לא זכה בהם.

י"א⁵⁹ שדינא דמלכותא דינא אינו אלא בדברים שהם לתועלת המלך, כגון בעניני המסים שלו או חוקים שהם לתועלתו, אבל בדברים שבין אדם לחברו אין דינו בהם דין. וי"א⁶⁰ שאף בדברים שאין שום הנאה ותועלת למלך דינו דין, וכן יכול לעשות חוקים בארצו כדי שלא יבואו העם לידי הכחשות וקטטות, ודינו דין⁶¹, ודינים שבין אדם לחברו דינו דין. והעיקר כדעה הראשונה⁶².

⁵⁴ כמו שנתבאר בשו"ע סימן כו ובאחרונים שם, ואף בישראל הדנים שלא עפ"י דין תורה אסור, ואם מוציא ממונ בערכאות שלא כדין גזל הוא בידו. ובד"ג כלל נב סימן טו כתב שאף עם העכו"ם אסור לדון בדיניהם אם הוא ציית דינא דישראל. עיין שם

⁵⁵ ב"י סי' שסט בשם הרא"ש נדרים פ"ג, שכ"כ בשם הרא"ש (ונמצא ברא"ש ד' וויניציא שם, ובדפוסים מאוחרים נשמט) ובשם מרדכי ב"ק פ"י (ונמצא במרדכי ד' ריווא די טרינטו, ובדפוסים מאוחרים נשמט) שכ"כ בשם ראב"ה; או"ז סי' תמו; מהרי"ק שורש קפח ובד' סדילקוב נשמט; רמ"א בשו"ע שסט ח בשם י"א: שו"ת מהרשד"ם חו"מ סי' רכד; שו"ת מהריב"ל ח"ג סי' קמ.

⁵⁶ כמו במכס שאומר המלך לא יעבור אדם בארצי אם לא שיתן המכס, וכמו אם גזר המלך שכל מי שמשלם מסים מן הקרקעות יאכל פירותיהן, וכן מס הגולגולת שהמלך אומר לא יהא בארצי אם לא יתן כך וכך, ואף הדיוט שיש לו קרקע כך דינו שלא יהנה אדם מארצו אלא מדעתו ובקצבתו. ועי' באור הגר"א שסט שם.

⁵⁷ ראב"ה במרדכי שם בשם י"מ, וכ' המרדכי שלא הכריע; מרדכי ב"ק פ"י שלפנינו סי' קנד בשם הר"י בן פרץ במשכון; מהרי"ק שורש קפז בשמו; תשו' מה"ר יעקב ישראל בכ"י סי' שסט שם; רמ"א בשו"ע שסט ח בשם יש חולקין, ועי' רמ"א שנו ז וש"ך שם ס"ק י. וכ"מ מלשון הרמב"ם זכיה ומתנה פ"א הט"ו: שכל דיני המלך בממונ על פיהן דינין.

⁵⁸ רבנו יונה בשמ"ק ב"ב נד ב וכן שם נה א, ועי' רשב"א גיטין י ב בשם רבנו והוא רבנו יונה, ועי' שו"ת דבר אברהם ח"א סי' א בבאורו.

⁵⁹ מ"מ מלוה ולוה פכ"ז ה"א לד' הרמב"ם ורוב הגאונים, ע"פ גיטין י ב בתי' ב הוין מכנימי נשים; רמב"ן ב"ב נה א בשם דברי האומרים; ר"ן גיטין י א בשם יש מי שפירש; רשב"א גיטין שם בשם יש דוחין; שו"ת ריב"ש סי' רג לד' הרמב"ם; שלמי הגבורים ב"ב פ"ג; מהרי"ק שורש קפז בדינים שבין אדם לחברו פשיטא ופשיטא דלא. ועי' ש"ך סי' עג ס"ק למ.

⁶⁰ רמב"ן ב"ב שם ורשב"א ור"ן גיטין שם, ע"פ ב"ב נה א בדינא דמלכותא בחזקה בארבעים שנה.

⁶¹ שו"ת הרשב"א ח"ב סי' שנו.

⁶² ולכן ואין לומר על הסכם שנעשה בערכאות "דינא דמלכותא דינא" ולהכשירו, שכבר כתב מרן הב"י בספרו אבקת רובל סי' פא וז"ל: "ולענין הלכה נקטינן כדברי הר"ף והרמב"ם ורוב הגאונים דלא אמרינן דינא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

חוקים שנוגדים דיני תורה

ולכו"ע דינא דמלכותא⁶³ אינו אלא בדברים שאינם נגד דין תורתנו, אלא שאין מפורש אצלנו דין זה, אבל אם הוא נגד דין תורתנו והדין מפורש אצלנו⁶⁴, ודאי לא יעשה כן בישראל.

לפיכך כיון שלפי ההלכה אין הבנות יורשות עם הבנים. אם הבנים רוצים לוותר מחלקם לטובת הבית וליתן להם בתורת מתנה כדי למנוע מחלוקת ועגמת נפש, יגשו אל בית הדין הרבני שבעיר, ויקנו מידם בקנין גמור ושלם, או בקנין אגב, על פי דין תורה. אבל חלילה לפנות לבית משפט חילוני [ללא היתר בית דין רבני]. וכל התובע את חבירו לבית משפט שלהם, גדול עוונו מנשוא, והוא בכלל מה שאמרו על הדין אצל שופט גוי, שהדין אצלו הרי הוא כמחרף ומגדף, ומרים יד בתורת משה רבינו, ולא שייך בזה טענת דינא דמלכותא דינא, דלא אמרינן הכי אלא במקום שיש תועלת והנאה למלך, מה שאין כן בחוקים ומשפטים של הערכאות שאינם תואמים את ההלכה, ואין בהם תועלת למלך, בודאי שאין לומר בהם דינא דמלכותא דינא. ובפרט שהשופטים עצמם פסולים לעדות ופסולים לדון, וגם השופטים הדתיים הנמצאים בבתי משפט

דמלכותא דינא אלא בדבר שיש בו תועלת למלך, הא לאו הכי לא אמרינן דינא דמלכותא דינא. וראה במאירי בב"ק דף קיד ע"א שכתב וז"ל: "וכל מה שביארנו בדין המלכות שהוא אצלנו דין גמור, הוא דוקא בחוקים שחלק המלך לתועלתו ולתועלת נכסיו... וזהו שאמרו: דינא דמלכותא דינא, ולא אמרו: דינא דמלכא", כלומר דינים הראויים לו מצד המלכות, אבל מה שהוא מחדש דינים שהאומות מחזיקות בהן מתורת ספריהן ונימוסי חכמיהם הקדומים, כנגד הדינים שלנו, אינו בכלל זה, שא"כ יהיו כל דיני ישראל בטלים ח"ו". ובשו"ת רב פעלים ח"ב אהע"ז סי' טז כתב: "אף על פי שיש סוברים דאמרינן דינא דמלכותא דינא בכל גוונא, ואפילו היכא דליכא הנאה למלך, עכ"ז לא תועיל סברא זו לדידן [עמוד פא] לומר קי"ל, יען כי אנחנו קבלנו סברת מרן ז"ל, והוא פסק בסי' סח ס"א כהרמב"ם ודעימיה, דסברי מרנן שמרי מתנות והודאות ופשרות הנעשים בערכאות הרי הם כחרס, וכתב מרן בב"י בטעמא דידהו כמ"ש הרב המגיד, ז"ל דאע"ג דקי"ל דד"ד, הני מילי במה שהוא תועלת למלך, אבל בדברים שבין אדם לחבירו, אין דינו דין". וכן העלה בשו"ת ישא איש באהע"ז סי' יד, שכן עיקר ההלכה כדברי הרמב"ם ורוב הגאונים, וכפסק מרן השו"ע, ושפילו המחוקק אינו יכול לומר קי"ל נגד סברא זו ע"ש. שורת הדין כרך ז עמוד פ – פא

⁶³ לבוש סו"ס שסט ש"ך סי' עג ס"ק למ, ע"פ הראב"ד בתשו' הרמב"ן שהביא בבעה"ת שער מט לענין מנהגות עכו"ם, עי' ש"ך שם ס"ק לו. וכ"כ המאירי בב"ק עמ' 322 בעד אחד.

⁶⁴ כגון שהם מכשירים עד אחד וקרוב ופסול וכיוצא בהם דינים פרטיים שבין ישראל לחברו פשוט שלא נדון כמותם, שאם לא כן בטלו ח"ו כל דיני תורה, וכן במשכון שהדין מפורש כשעברו שלשים יום אחר הזמן יכול המלוה למכרו, לא יועיל דינא דמלכותא נגד זה, וכן הנושא אשה במקום שדנים דיני עכו"ם שאין הבעל יורש את אשתו, חלילה לנהוג ככה, וכל הסומך בזה לומר שיותר משום דינא דמלכותא טועה הוא וגוזלן ועוקר כל דיני התורה ולא תהא כזאת בישראל. תשו' הרשב"א הובאה בב"י סו"ס כו; רמ"א בשו"ע שסט יא. ואף על פי ששטר מתנה העשוי בערכאות של עכו"ם כשר משום דינא דמלכותא דינא, הרי זה לפי שכיון שעשה השטר שם הרי סמך לבתחילה על דינא דמלכותא. ש"ך סי' עג שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

שלהם, הרי הם פסולים לעדות ופסולים לדון, מאחר שהם מרימים יד בתורת משה שפוסקים נגד דעת תוה"ק⁶⁵.

ברשות נבחרת ובתי משפט

יש הדנים שבמקום בו יש כח לרשות השופטת לגבור על הרשות המחוקקת, או שיש לה כח לדון לפי שיקול דעתה אין שייך דינא דמלכות דינא⁶⁶. וכן במקום בו יש כמה בתי ממשל ההופכים החלטות הבית האחר, או העומד בראשם, אין בו דינא דמלכותא⁶⁷.

חוקי מלכות שבאים ע"י נבחרים חפשיים שיש בהם דיעות הקומוניזם והסוציאליזם ללחוץ את העשירים ולקחת ממונם, שהם נגד דעת תורה, חלילה לומר שזה יהי' מיקרי דין גמור ע"פ תוה"ק, ואף שכבר נהגו כן אין זה מנהג ותיקין, רק משום שאין יד ב"ד תקיפה⁶⁸.

⁶⁵ כמבואר כל זה בשו"ת יחזה דעת חלק ד' (סימן סה). ובשו"ת יביע אומר חלק ב' (סימן א' אות ה'), וחלק ה' (סימן א אות ו'). ע"ש.

⁶⁶ שו"ת משנה הלכות חלק ו סימן רעז ד"ה וגם דינא וז"ל וגם דינא דמלכותא בזמן הזה במקום שאין מלך אלא מה שקוראים דעמקראטיא צ"ע אי יש בזמן הזה דינא דמלכותא דכבר הבאתי מה שכתב הריב"ש בשם הרשב"א דלא אמרינן דינא דמלכותא אלא היכא דהמשפט הוא למלכות לבד אבל במקום שהמשפטים בבית משפט ויש כח להשופטים לדון כפי שקול דעתם ולפי ההלכות כפי מה שהם מחדשים לפעמים כזה שוב אין כאן דין דדינא דמלכותא דינא כיון דאין זה דין מלכות אלא דין השופטים ועיין משנה הלכות ח"ה סי' קי"ב ולפ"ז במדינה זו שידוע שהשופטים יש להם משפטים בל ידעום ובפרט שיש כאן יותר מזה היינו גורי בלע"ז (חבר מושבעים) שלוקחים איזה שכורים מהשוק בני אדם שמעולם לא למדו משפט והם מושחתים בטבעם והם החותכין את הדין ע"פ רוב ותלוי בדעתם ודאי כה"ג ליכא למימר דינא דמלכותא דינא ואפילו המלכות כמה פעמים פוסקים איזה דין והבית משפט העליון (סופרים קארט בלע"ז) סותרין אותו א"כ פשוט דאין כאן דין דינא דמלכותא לענין זה לפי שיטת הרשב"א והריב"ש הנ"ל וממילא צ"ע גם לענין קנינים מה דינם אי שייך בהוא דינא דמלכותא כה"ג ואין הזמן גרמא להאריך בזה הפרט.

⁶⁷ בשו"ת משנה הלכות חלק טו סימן קכג ד"ה ולפענ"ד אי לפענ"ד אי משום הא אהכ"נ נימא דרק אנרכיא נקראת מלכות כמו שה"י מלפנים, ומה בכך יהי' בזה האופן, וכמו דקיי"ל דינא דמלכותא דינא וכתב הרשב"א שזה דוקא בשלטון של אנרכיא, אבל המדינות שנבחרים השופטים והקאבינעט וכיוצא בו לא הוי דדמ"ד, ועיין סה"ת שער מ"ו ח"ה אות ב', ושו"ת הריב"ש סי' תצ"ה בשם הרשב"א, דלא על דינא דישמעאלים אמרו דינא דמלכותא דינא, שאין המלך מקפיד על דינין ידועין שדיין אחד בא ומפרש דינין לפי דעתו, ואחר בא ומהפך דבריו ואין למלך הקפדה בזה כלל, והוא כמו השלטון שלנו שיש בתי משפט והם מפרשים המשפטים לפי דעתם, ובא אחר ומהפך אפילס קארט וכיוצא בו וכתב דאין למלכות כזה דינא דמלכותא, ועיין משנה הלכות ח"ה סי' קי"ב וח"ו סי' רע"ז ועוד כמה מקומות, ולפ"ז נימא נמי כאן דרק אנרכיא נקראת מלכות, ולא מה שהוא שותפות.

⁶⁸ בשו"ת הבצלת השרון חו"מ סימן ח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

בדין שבין ישראל לעכו"ם, הולכים אחר דינא דמלכותא אפילו כשהוא נגד דין תורה, לפיכך אם המלך אמר שלא יקנו קרקע אלא בשטר⁶⁹ דין המלכות דין, כשהקרקע היתה של עכו"ם והקנה אותה לישראל והולכים אחר דין המלכות⁷⁰.

בתקנות וגזירות

מלך⁷¹ שגזר כל מי שיעבור על דבר זה, ילקחו כל נכסיו לבית המלך, אינו גזל, וישראל שגבה אותם למלך אינו בחזקת גזלן. וכל דבר שהמלך עושה לתקנת המדינה דינו דין, ואפילו אמר ממון של פלוני לפלוני, ובלבד שלא יהיה נגד דין המפורש בתורתנו, שכל דין שהוא נגד דין התורה, אפילו שעשה לתקנת בני המדינה אינו דין⁷².

בארץ ישראל ומלכי ישראל

דינא דמלכותא י"א⁷³ שאינו דין אלא במלכי אומות העולם, מפני שהארץ של המלך ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ והוא הדין במלכי ישראל שבחוץ לארץ, אבל⁷⁴ במלכי ישראל שבארץ ישראל לא יוכל לומר כן, לפי שארץ ישראל כל ישראל שותפים בה, וירושא היא לנו מאבותינו להדיוט כמלך, ונתחלקה לכל אחד ואחד מישראל, ואינה של מלך⁷⁵, ומלכי ישראל אין דינם דין אלא על פי התורה⁷⁶.

⁶⁹ ולא בחזקה או שאר קנינים שמועילים מו התורה, ע"י ב"ב נד ב ורמב"ם זכיה פ"א הט"ו.

⁷⁰ ש"ך שם

⁷¹ רמב"ם גזלה ואבדה פ"ה הי"ב; שו"ע שס"ז.

⁷² ש"ך סי' עג ס"ק למ, ועיי"ש שפי' כן גם בד' הרמ"א שם

⁷³ שו"ת הרשב"א ח"א סי' תרלז

⁷⁴ ר"ן נדרים כח א בשם תוס'; נמוקי' שם; רשב"א שם בשם הר"א (ממ"ז) ובתשובותיו שם בשם רבותינו הצרפתים ובח"ב סי' קלד בשם; או"ז ב"ק סי' תמו.

⁷⁵ או"ז ב"ק שם. ועיי' או"ז שם בראיתו מסקריקון ביהודה לענין כשאינו משהו גזרותיו, משמע שסובר במלכי אומות העולם אף בארץ ישראל דינא דמלכותא דינא, ועיי' סי' עבודת עבודה על ע"ז למהרש"ק כא א שבא"י אף במלכי אוה"ע אין דיניהם דין

⁷⁶ ועיי' פתחי חושן שם ועפ"י האמור יתכן שאף אם נאמר שמצד דינא דמלכותא לא שייך בא"י כדלהלן. מ"מ בזמננו כשהשלטון נבחר ע"י רוב בני המדינה (וכ"ש לגבי אלה המשתתפים בבחירות) יש מקום לומר שעכ"פ אין דינו כגזלן, ולאידך גיסא יש לומר שכל שלטון של ישראל המתנהג שלא עפ"י תורה, וכ"ש במעשים שהם נגד דיני התורה, אינו בכלל זה. ויש לדון עוד דאפשר שלא דנו מכח דינא דמלכותא אלא בענינים של מסים וכיוצא בזה, אבל בחוקים הנוגעים לשמירה על הנפש והרכוש, כגון חוקי תנועה וכיוצא בזה, ואפשר שאף בדיני ממונות הנוגעים לכל בני המדינה, אין צריכים לדין דינא דמלכותא, וכמו שאמרו הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, ויש כח ביד כל שלטון העושה לטובת בני המדינה לחוקק חוקים ולענוש ולקנוס לכל מי שיעבור עליהם, ועיי' להלן בעניני מסים, ועיי' עוד בדיני נזיקין בדיני מוסר. ועוד נראה שבזמננו שעיקר המסים מיועדים לטובת התושבים, כגון כבישים ותאורה, ביוב ונקיון וכיוצא בזה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

יב. ומלכא אמר לא ליכני ארעא אלא באיגרתא

במקום שיש⁷⁷ דינא דמלכותא לקנות בשטר⁷⁸ או בכסף הולכין אחר דינא דמלכותא.

נחלקו הפוסקים⁷⁹ בישראל הקונה מעכו"ם באיזה קנין קונה.

יש אומרים⁸⁰ שבזמננו שכל עיסקת מקרקעין נרשמת בטאבו, ודרך להקפיד על כך, חשוב כמקום שכותבין שטר, וכל שלא נרשם בטאבו אינו קנין גמור, אבל דעת הרבה פוסקים שאין הרישום מעכב.

א"צ לדינא דמלכותא, ואף כשחלק מהמסים מיועדים לדברים אסורים, כבר כתבתי לעיל מדברי המהרי"ק שבמקום דינא דמלכותא אין בזה איסור, ואף במקום שאין משום דינא דמלכותא אם אינו לע"ז נראה שאין האיסור אלא משום מסייע, וכל שנוטלים שלא מרצונו אף משום מסייע אין בזה, ועדיין צ"ע.⁷⁷

וע"י משפט שלום שהאריך בזה בענין חכירת הארענדא, וכתב עוד דאפשר דהא דמהני כאן דינא דמלכותא משום שאינו אלא משום הסרון סמיכות דעת, ובמקום שיש דד"מ, שוב יש כאן סמיכות דעת, ועי"ש שהאריך בכמה פרטים בדין דינא דמלכותא, וע"י עוד בספר מעדני ארץ שביעית פרק יח, יט, וכ שהאריך לדון בתוקף דינא דמלכותא בקנינים בין ישראל לישראל ובין ישראל לעכו"ם

⁷⁹ ברמ"א סימן קצד סעיף ג כתב שבמטלטלין קנה בנתינת המעות, והרמ"א איירי בישראל הקונה מעכו"ם לענין שאינו נעשה הפקר בנתינת המעות ולא דמי לקרקע, והסמ"ע שם וכן בסק"א נראה דס"ל דלא נחלקו אלא בעכו"ם הקונה מישראל, אבל בישראל הקונה מעכו"ם לכו"ע קונה בכסף, וכ"כ בנה"מ סוף סק"ח בשם תשובת הרמב"ן סימן רכה, וכתב הטעם שבמטלטלין הדרך ליקח החפץ מיד לביתו ולא חיישינן שיקחנו באלמות מתוך ביתו, אבל הש"ך שם חולק וכתב שכשם שנחלקו בעכו"ם הקונה מישראל, ה"ה בישראל הקונה מעכו"ם, לכל חד לשיטתו, וע"י שו"ת כתב סופר הו"מ סימן יד, ובשו"ת בית הלוי ח"א סימן כב. ובאבן האזל כתב שאף אם נאמר שישראל קונה מעכו"ם בכסף, מ"מ יכול לחזור בו מטעם גזירה שמא יאמר וכו', כמו בישראל, ומ"מ אינו חייב במי שפרע, שאין מש"פ בחזור מעכו"ם, ובאמרי יושר ח"ב סימן קלז הביא בשם החת"ס והצל"ח דגם בזה איכא מש"פ, עיין שם, וע"י שו"ת אמרי יושר ח"ב סימן קלד בדין ישראל שקנה מעכו"ם בקנין כסף ואח"כ מכרו העכו"ם לישראל אחר, אם מוציאין מיד השני. וע"י שו"ת מהר"ם שיק יו"ד סימן שכא, וכתב בשם הקצה"ח והחת"ס שאם קונה במלוה, כיון דלא מיחסרי ממון, לכו"ע קונה במשיכה לבד, דומיא דמתנה, וע"י פרק ג הערה טז דמעכו"ם אינו קונה במלוה לכו"ע.

⁸⁰ עיין פתחי חושן חלק ח פרק ב הערה יד הביא משו"ת דברי מלכיאל ח"ד סימן קמג ובתוך הדברים כתב ששמרי מקח אצל השלטון אינו שטר קנין, שבשטר צריך שיתן המוכר ללוקה, ואצל השלטון הכל נרשם ונשאר אצלם, אלא שנותנים העתק בחתימתם, וכתב נראה מדבריו שבחזו"ם שבזמננו שעיקרו שמתחייבים שני הצדדים לרשום בטאבו, אין קנין חל בלי רישום בטאבו, ובשו"ת חת"ס הו"מ סימן קמב משמע שבמקום שיש דינא דמלכותא שלא יקנה רק ברישום בטאבו הוי דינא, וכ"כ בד"ג כלל פט סימן ו בשם שו"ת תועפות ראם, ומשמע ששום קנין אינו קונה נגד דינא דמלכותא, וע"י ערך ש"י סימן קצד שהאריך בענין דד"מ לענין רישום בטאבו. והביא מהחזו"א שמ"ש הפוסקים בהא דבמקום שכותבין שטר אינו קונה בלא כסף משום דלא סמכא דעתיה דלוקה, וא"כ גם בזמננו דרבו לא צייתי דינא יש לומר דלא סמכא דעתיה בלי רישום בטאבו, זה אינו, שאין זה מעיקר הדין לבטל קנין דאורייתא מפני הסרון סמיכות דעת, אלא תקנת חכמים היא, ואין לנו להוסיף

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ג 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסנת בבא בתרא

על מה שאמרו חכמים, והרי בק"ם קונה אף במקום שכותבין שטר וכתב שיש לעיין בזה, שבזמננו נראה שהדינא דמלכותא לרשום בטאבו אינו רצון המלכות בלבד בלא מעם, אלא תקנה לטובת התושבים והרי דינא דמלכותא שהוא לתקנת התושבים נראה דעת רוב הפוסקים דדינא דמלכותא דינא אף בין ישראל לישראל, ונמצא שתקנת הרישום בטאבו דינא הוא

ועוד כתב נראה לענ"ד שהרוצה למכור או לקנות, ומאיזה סיבה אינם רושמים בטאבו, יתנו בפירוש שרוצים שהקנין יחול אף בלא רישום בטאבו, ונראה שבזה מהני לכו"ע, ומ"מ אינו מועיל אלא לענין דיני קנינים, אבל לא יועיל לו אם עוסק עם מי שאינו נאמן, ואפילו באדם נאמן יתכן שלוח ורשם משכנתא על הקרקע, ואף היה בדעתו לשלם, ומפני איזה סיבה שהיא אינו יכול לשלם, ואז הרי הוא כמניה כספו על קרן הצבי.

עוד כתב החזו"א שם שישאל שמכר קרקע לנכרי בשטר וכסף ולא רשם בטאבו, חל הקנין אף להפקיע מדין מעשרות, דכל שניהא לנכרי לקנות בדיני ישראל לא עשו בו דינא דמלכותא להפסיד לעכו"ם, וסיים דאפשר שצריך לפרש דיש לנכרי הזכות של דיני ישראל ועפ"י כתב החזו"א דמהני מכירת מקומות החמץ אף בלא רישום בטאבו, ובא"י בלא"ה אסור למכור קרקע לעכו"ם, ועי' בדבריו ב"ק סימן י"סק"א שחזר בו וכתב שעכו"ם אינו קונה בלי רישום בטאבו לענין תרו"מ ושביעית, עיין שם.

ובסוף הסימן כתב עוד החזו"א במה שכותבים בחוזה זמן מסוים לרישום בטאבו, ונאנס המוכר באותו זמן, אם התרה בו הלוקח שאינו מוחל על הדחיה ומבטל המקח, המקח כמל, ואף על פי שלא נכתב בלשון תנאי, השיב כאומדנא דמוכח שלא נתרצה להמתין זמן רב, אבל אם עבר האונס ושתק הלוקח, ואח"כ בא לבטל המקח והמוכר מוכן לרשום לו, כל שלא נכתב בלשון תנאי אין כאן אומדנא דמוכח, שהרבה אינם מקפידים על כך, עיין שם,

באורחות המשפטים כלל מד סימן יב דן במי שמכר קרקע ונתן יפוי כח נוטריוני לרשום הקרקע ועדיין לא נרשם, וכתב דיפוי כח כזה יש בו יותר סמיכות דעת, ואפשר דאף שעדיין לא נרשם בפועל אינו יכול לחזור בו.

ועי' שו"ת מהרש"ם ח"ב סוף סימן קכג בישראל שקנה בית מעכו"ם והסכימו שלאחר שישלם כל המחיר ירשום על שם הישראל, ומצדד לומר שאינו נקרא ע"ש ישראל לענין מלאכה בקבלנות בשבת ע"י עכו"ם, עיין שם. ובה"י סימן רכו כתב המהרש"ם שאם מכר לו קנין פירות ונרשם בטאבו, ואח"כ מכר לו גם קנין הגוף לכו"ע אינו קונה עד שירשום על שמו.

וגם בספר מעדני ארץ שביעית סימן יח דן בהלכה זו, וכתב ג"כ שעיקר חובת הרישום בטאבו מצד דינא דמלכותא, ודאי שאינו מעכב המכירה, שלמלכות לא איכפת על שם מי רשום הקרקע, אלא שאינם מכירים בעסק מקרקעין כל זמן שאינו רשום בטאבו, ואפילו קונה קרקע ומאיזו סיבה אינו רושם על שם הקונה כי אם על שם אחר, הדבר פשוט שהבעלים האמיתיים הוא הקונה האמיתי, ולא זה שנרשם על שמו, ואם האחר ימכור הקרקע לאחר מדין תורה המכירה בפילה, ולכן אם הסכימו המוכר והלוקח שיחול המקח בלי רישום בטאבו, המקח קיים

והאריך עוד המעדני ארץ בהלכה זו, והביא מדברי הפוסקים הספרדים והאשכנזים, ונראה דעת רוב רובם של הפוסקים שאין הרישום בטאבו מעכב אפילו בסתם, וכ"ש כשהתנו בפירוש שלא יעכב המכירה, עיין שם. וגם בשו"ת מנחת יצחק ח"ו סימן קע (כה) נראה דס"ל דאין הרישום מעכב.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

